

Utbildningsinspektion i Sofiedalskolan, grundskola och förskoleklass årskurs 1–9

UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen inriktas mot sex områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sex områdena, som granskas utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Kunskaper, utveckling och lärande

Verksamheten:

2. Arbetsmiljö och delaktighet
3. Pedagogisk verksamhet och undervisning
4. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

5. Tillgång till utbildning och omsorg
6. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kunskapsbedömningen och betygssättningen, kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning och stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och övriga författningar. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut, riktat till huvudmannen, angående förbättrings- och kritikområden.

Genomförandet av inspektionen i Sofiedalskolan

Skolverket sände den 23 november 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Sofiedalskolan har bestått av undervisningsråden Monica Norberg (föredragande) och Malin Winblad. Besök i Sofiedalskolan inleddes den 8 februari 2005 och avslutades den 11 februari 2005.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Sofiedalskolan, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Sofiedalskolan genomfördes formella intervjuer med rektor, biträdande rektor, lärar- och pedagoggrupper, elevgrupper och elevrådet. Lektioner i olika klasser besöktes. Besök gjordes också i förskoleklass. Under besöket genomfördes intervjuer med representanter för föräldrarna. Vidare fördes även samtal med personal och elever ute i verksamheten. Besök gjordes också i det gemensamma skol- och kommunbiblioteket.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Sofiedalskolan	Antal barn/elever
Skolbarnsomsorg	92
Förskoleklass	15
Grundskola	697
Särskola	8

Sofiedalskolan omfattar förskoleklass, grundskolans årskurs 1–9 samt integrerad skolbarnsomsorg för eleverna i förskoleklass och årskurs 1–3 samt fritidsklubb för elever i årskurserna 3–5. Förskoleklass och årskurs 1–6 organiseras som en klass om cirka 15-25 elever per årskurs. Årskurserna 7–9 består av 17 klasser som arbetar i fyra arbetslag.

Sofiedalskolan leds av en rektor med övergripande ansvar för Sofiedalskolans verksamhet samt en biträdande rektor med verksamhetsansvar för pedagogiska, administrativa och ekonomiska frågor för förskoleklass och årskurs 1–6. Skolans elever och pedagogiska personal arbetar i sex arbetslag från förskoleklass

till årskurs 9 samt fritidshemsverksamhet. Varje arbetslag leds av en utvecklingsledare. Vid skolan finns en särskild undervisningsgrupp med fyra elever i årskurserna 7–9 för elever med neuropsykologisk diagnos samt en liten grupp särskoleelever som följer särskolans läroplan. Två elever ingår i särskolegruppen men undervisas enligt grundskolans läroplan. Eleverna och personalen i dessa grupper utgör ett sjunde arbetslag.

Skolan deltar i försöksverksamheten med utbildning utan timplan i grundskolan. För deltagande skolor innebär försöksverksamheten en fullständig befrielse från den nationella timplanens indelning i tid per ämne eller ämnesgrupp. Bestämmelserna om timplanen för grundskolan är en bilaga till skollagen.

Vid Sofiedalskolan finns heltidsanställd skolsköterska samt studievägledare på halvtid. Kuratorskompetens tillgodoses genom elevstödsenhetens multikompetenta team.

Bedömning

1. Kunskaper, utveckling och lärande

Kunskaper relaterade till kursplanernas mål

Skolan skall ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. De kunskapsresultat som framträder genom betygsvärden och resultat från nationella prov syftar till att vara nationellt likvärdiga. När det gäller att bedöma hur framgångsrik en viss skola har varit i arbetet med elevernas lärande förklaras dock resultaten av både skolans insatser och de enskilda elevernas förutsättningar som är en funktion av socioekonomisk bakgrund och många andra faktorer. Kursplanerna är utformade för att klargöra vad alla elever skall lära sig, men lämnar stort utrymme för lärare och elever att välja stoff och arbetsmetoder.

I de lägre årskurserna vid Sofiedalskolan känner eleverna i allmänhet till kursplanemålen i svenska, engelska, matematik och idrott. I de övriga ämnena är målen inte kända av eleverna. Lokala bearbetningar av de nationella kursplanerna har gjorts i svenska och matematik och enligt lärarna pågår ett arbete med att bearbeta målen även i övriga ämnen.

Eleverna i de högre årskurserna uppger i stor utsträckning att de känner till vilka mål de arbetar mot. Lärarna utgår i de allra flesta ämnen från de nationella målen och går igenom dem vid start av nytt ämnesområde. Målen används återkommande i undervisningen för att reflektera över elevernas lärandeutveckling och eleverna har dem noterade i sin skolkalender. Inspektörerna konstaterar att elevernas kännedom om kunskapsmålen är god särskilt i de högre årskurserna.

Andelen elever (procent) i årskurs 5 som uppnått målen i svenska, engelska och matematik på de nationella proven våren 2004.

Nationella prov åk 5	Sofiedalskolan	Gävle kommun
Svenska	90	87
Engelska	82	86
Matematik	73	86

Enligt lärarna har skolan vidtagit åtgärder för att stärka elevernas kunskaper i svenska, vilket givit ett tydligt resultat. Inspektörerna bedömer att Sofiedalskolan bör analysera varför resultaten på de nationella proven i årskurs 5 i matematik i så hög grad avviker från kommunresultaten och vidta erforderliga åtgärder.

Resultaten för årskurs 9 elever 2003 och 2004 framgår av nedanstående tabell:

Årskurs 9	2003	2003	2003	2004	2004	2004
	Sofiedalskolan	Gävle	Riket	Sofiedalskolan	Gävle	Riket
Meritvärde	192	201	205	205	205	207
Andel behöriga till nationella program (%)	85	88	90	91	91	90
Andel mål i alla ämnen (%)	76	75	75	81	78	76
Salsavärde	77 (-2)	77 (-2)	xx)	81 (+1)	78 (0)	xx)

xx) Ingen uppgift

Inspektörerna konstaterar att resultatet av elevernas kunskapsutveckling har utvecklats positivt och ligger i nivå med kommunen totalt och riket vad gäller behörighet till nationellt program. Även elevernas meritvärde har förbättrats avsevärt.

Andelen elever som på de nationella proven i årskurs 9 ej uppnått målen i ämnena svenska och engelska är dock något högre vid Sofiedalskolan än både totalt i kommunen och i riket, medan skolans elever visar ett något bättre resultat i matematik.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens mål kring kunskaper

I skolans uppdrag ingår även mål som gäller elevernas generella kunskapsutveckling. Enligt läroplanen har skolan att verka för att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter, kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden. Vidare skall eleverna utveckla en insikt om sitt sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt lärande samt förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra.

Sofiedalskolans tematiska och ämnesintegrerade arbetssätt ger framför allt eleverna i de högre årskurserna goda möjligheter att se sammanhang, arbeta utforskande, utveckla helhetstänkande och att enskilt och i grupp ta ansvar för större arbetsområden. Vid elevintervjuer framförde någon elev ”att det bästa med Sofiedalskolan är att man lär sig hur saker hänger ihop”. I de lägre årskurserna såg inspektörerna exempel på eget ansvarstagande, inflytande och utvärderande av sitt lärande. T.ex. valde elever i någon klass mellan olika läromedel i matematik. Andra elever värderade och dokumenterade vad de lärt sig på en blankett som de sparade i sin ”gröna pärm” (portfoliopärm).

Inspektörerna konstaterar att Sofiedalskolan saknar en systematisk uppföljning och utvärdering av vilka resultat som nåtts till följd av skolans arbete när det gäller de läroplansövergripande målen. Resultaten kan vara svårbedömda men det är ändå skolans ansvar att skaffa sig en bild av hur man lyckas. Ingenting tyder dock på att inte skolan når goda resultat i detta hänseende.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens mål kring normer och värden

I sitt uppdrag enligt läroplanen att ”aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling” skall skolan verka för att varje elev vidareutvecklar sin förmåga att göra medvetna etiska ställningstaganden, respekterar andra människors egenvärde och integritet, inte accepterar att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, medverkar till att bistå människor, förstår och respekterar andra folk och kulturer, kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen samt visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

Vid Sofiedalskolan har under de senaste åren utarbetats en s.k. trygghetsplan som bl.a. innefattar skolans gemensamma mål och regler för trygghet och trivsel (se vidare avsnitt 2. Arbetsmiljö och delaktighet). Förskoleklass och årskurs 1–6 har formulerat sociala mål, som handlar om ansvarstagande, självständighet, bemötande, språkbruk etc. Målen aktualiseras och diskuteras bl.a. vid utvecklingssamtalen då elev, förälder och lärare tillsammans reflekterar över elevens utveckling. De sociala målen aktualiseras även då incidenter inträffar inom klassen eller i skolan överhuvudtaget.

Skolan skall sträva efter att varje elev känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra. Vid samtal med elever i de tidigare skolåren framkommer att de i vissa fall kan känna sig otrygg i skolan. Från lärare i de lägre årskurserna bekräftas att mobbning kan förekomma, trots att skolan anser att man arbetar mycket medvetet i förebyggande syfte med olika insatser.

Skolans trygghetsplan följs upp och utvärderas regelbundet av trygghetsplanegruppen som tillsammans med rektor ansvarar för att synpunkter tas tillvara och att ändringar och åtgärder vidtas. Inspektörerna konstaterar att Sofiedalskolan har uppföljning och utvärdering inom detta område men skolan bör sträva efter att alla elever skall uppleva trygghet i skolmiljön.

Sammanfattningsvis konstaterar inspektörerna att elevernas kunskapsresultat utvecklats positivt. Skolans förebyggande arbete kring normer och värden bör intensifieras så att alla upplever en lugn och trygg miljö på skolan.

2. Arbetsmiljö och delaktighet

Samverkan och delaktighet

Undervisningen i skolan skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och att aktivt delta i samhällslivet. Skolans lärare skall utgå från att eleverna kan och vill ta ansvar för sin inläring och sitt arbete i skolan och de skall planera undervisningen tillsammans med eleverna. Rektor skall särskilt verka för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Inspektörerna såg i olika undervisningssituationer exempel på elevaktivt arbetssätt och vid en intervju uttryckte en elevrepresentant ”att om det är något man lär sig på den här skolan så är det att vara med och planera”.

Sofiedalskolan har två elevråd, ett för årskurserna 4–6 och ett för årskurserna 7–9. Årskurserna 7–9 har förändrat sin elevrådsorganisation innevarande läsår för att nå ökat engagemang bland eleverna. Eleverna har bildat en elevkår där alla som vill får anmäla sitt intresse, t.ex. för en speciell fråga som de önskar driva. En förslagslåda finns även för att fånga upp nya och aktuella frågor från elever. Elevkåren röstar fram en styrelse för elevrådsarbetet. Som exempel på aktuella elevrådsfrågor berättade intervjuade elever om en politisk debatt och ett samarbete med kyrkan för att samla pengar till gatubarn i Riga. Elevrådsstyrelsen har också framfört att de vill delta i rekryteringsintervjuer av lärare. I skolans matråd samt i det s.k. skolrådet, samverkansorgan mellan skola och föräldrar, ingår elevrepresentanter. Skolrådet och elevkåren samarbetar t.ex. om utformningen av en trivselenkät. Elevkårsarbetet stöds, enligt eleverna, av engagerade lärare och några av elevrepresentanterna har fått utbildning i elevrådsarbete. Bland annat för att underlätta arbetet i elevrådet finns vid skolan två gånger per vecka s.k. strimmatid, då tid för elevrådsarbete, BIG-arbete, elevens val, vissa rörelseaktiviteter avsatts. Skolan har utarbetat en plan för arbetet med elevdemokratifrågor med mål för verksamheten samt en arbetsordning för hur elevrådet skall arbeta. Inspektörerna bedömer att eleverna har gott inflytande över skolans verksamhet i stort.

Rektor har ett särskilt ansvar för att formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ. Sofiedalskolan har två skolråd; ett för förskoleklass till årskurs 6 och ett för årskurserna 7–9. I skolrådet för de lägre åldrarna ingår 7–8 föräldrar, två lärare, biträdande rektor och rektor. Samverkan i skolrådet har innevarande läsår framför allt handlat om nedläggning av skolor i området. Från föräldrar med barn i de lägre klasserna framkom att information från skolan varierar mellan klasserna och man efterlyser bättre information, t.ex. om arbetsplan och utvärderingsresultat. Denna uppfattning delas till viss del av skolrådet i de högre årskurserna. Skolråden ser sin roll som viktig och anser att deras synpunkter tas till vara av skolledningen.

Inspektörerna bedömer att skolan väl främjar arbete i demokratiska former och att eleverna tar ansvar och utövar inflytande över skolmiljön. Samverkan med elevernas vårdnadshavare fungerar väl men kan utvecklas bland annat när det gäller information av övergripande karaktär.

Värdegrundsarbetet

Skolan skall aktivt påverka och medvetet stimulera eleverna till att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Alla som arbetar i skolan skall medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen samt i arbetet med eleverna verka för solidaritet med eftersatta grupper både i och utanför vårt land.

Skolans s.k. trygghetsplan beskriver skolans och skolledningens syn på värdegrundsarbetet. Enligt personalen på skolan är trygghetsplanen ett levande dokument och ett stöd i allt trygghetsarbete. Trygghetsplanen innefattar skolans mål när det gäller värdegrundsfrågor, gemensamma regler för skolan samt en detaljerad handlingsplan mot mobbning och kränkande behandling med både förebyggande och åtgärdande insatser. Trygghetsplanen har god förankring i skolrådet och alla föräldrar undertecknar varje läsår ett de tagit del av trygghetsplanen. Personal och elever känner väl till och känner sig delaktiga i framtagandet av skolans regler. De anser vidare att de i hög grad efterlevs samt att, vid brott mot reglerna, de åtgärder som är beskrivna i trygghetsplanen vidtas.

För att åstadkomma en god arbetsmiljö finns krav på rektor att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling. Vid Sofiedalskolan, som vid de flesta skolor i Gävle kommun, finns BIG, Brottsförebyggarna i Gävle, som är ett samarbete mellan skolorna, fritidsgårdarna, polisen och socialtjänsten och som vid skolan har givits ett stort ansvar när det gäller att både förebygga och vidta åtgärder då mobbning och kränkningar har upptäckts. Vid skolan finns BIG-elever från årskurs 8 och 9, som är nominerade av eleverna. Deras uppgift är att vara "ögon och öron" i skolan och rapportera till BIG-gruppen som träffas varje vecka. I den ingår tre vuxna som vid farhågor om mobbning och kränkningar lämnar över till mobbningsgruppen, som består av endast vuxna och som agerar i enlighet med mobbningsplanen. Mobbningsplanen upplevs som ett konkret och bra instrument och revideras löpande. Under ett läsår kan 10-15 tillbud komma till mobbningsgruppen. BIG och mobbningsgruppen ordnar temadagar över aktuella frågor för skolans elever. Intervjuade föräldrar framför att skolan agerar omedelbart om kränkningar inträffar och enligt inspektörernas bedömning är skolans värdegrundarbete gott.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolan väl främjar arbete i demokratiska former och att eleverna tar ansvar för och utövar inflytande över skolmiljön. Skolans samverkan med elevernas vårdnadshavare fungerar väl, men kan utvecklas när det gäller information av övergripande karaktär.

3. Pedagogisk verksamhet och undervisning**Lokala mål och innehåll**

Verksamheten i skolan skall aktivt vara inriktad på att nå målen i de nationella styrdokumenterna av alla slag. I grundskoleförordningen föreskrivs att det skall finnas en arbetsplan för genomförandet av de fastställda målen för utbildningen. Den skall utarbetas under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Arbetsplanen skall kontinuer-

ligt följas upp och utvärderas. Vid skolan finns en gemensam arbetsplan för verksamheten från förskoleklass till årskurs 9. Lokala mål i arbetsplanen är de övergripande kunskapsmålen i läroplanen, elevernas delaktighet i kunskapsprocessen, ämnesövergripande arbetsområden, att utveckla elevernas förmåga att kritiskt söka och bearbeta kunskap och information från olika källor, att eleverna har kunskap om styrdokumentet (läroplan och kursplaner) samt grundläggande kunskaper i svenska, matematik och engelska. Inspektörerna bedömer att skolans lokala planering ligger i linje med de nationella bestämmelserna.

Organisering av undervisningen och tidsanvändningen

Skolan deltar i det nationella försöket med skola utan timplan, som enligt skolledningen är en förutsättning för att kunna arbeta med ämnesövergripande arbetsområden. För skolan finns en övergripande timplan som tjänar som ram för verksamheten. Rektors vision är att skolan skall utnyttja frirummet, uppdraget till lärarna är tydligt, ramen för arbetslagen är given och tydlig och lärarna känner att de har mandat att utforma verksamheten utifrån dessa ramar.

Arbetslagen i årskurserna 7–9 har bred ämneskompetens inom arbetslagen och varje arbetslag förfogar över lektionssalar, grupprum, laborationssalar samt elevskåp. I de högre årskurserna (årskurs 7–9) inleds och avslutas skoldagen samtidigt, vilket innebär att de har fler veckotimmar än den övergripande timplanen föreskriver. Eleverna kompenseras för tiden genom några lediga dagar, då skolans personal arbetar med planering av verksamheten. Varje arbetslag har planeringstid varje vecka, då eleverna har undervisning i praktiskt estetiska ämnen samt ytterligare en planeringstid en halvdag per månad tillsammans med de praktiskt estetiska lärarna. Väl tillgodosedd planeringstid är, enligt ledning och lärare, en förutsättning för att ett gott ämnesövergripande arbete skall vara möjligt och för att få eleverna delaktiga i kunskapsprocessen. Inspektörerna bedömer att skolan väl organiserar sin verksamhet utifrån lokala förutsättningar och elevers behov med utgångspunkt i de nationella målen.

Arbetssätten

I läroplanen beskrivs elevernas rätt att av skolans lärare få professionell stimulans, handledning och stöd i sitt lärande. Arbetssätt för lärandet skall utformas på en grund av vetenskap och beprövad erfarenhet och läraren skall låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever. Arbetslagen i de tidigare årskurserna arbetar årskursvis men ”nära” varandra och samverkan sker t.ex. vid friluftsdagar och genom fadderverksamhet. Ett gott samarbete finns med fritidspersonalen som ingår i skolans arbetslag och vars kompetens upplevs som en god tillgång i skolans arbete. Dock uppger personalen i förskoleklassen att något samarbete med årskurs 1 inte förekommer. Skolan arbetar med ”ämneslärare” i svenska, engelska, matematik och idrott, d.v.s. en lärare undervisar i samtliga klasser i årskurserna 4–6 i ämnet. Varje arbetslag har en egen speciallärare som dels fungerar som stöd för enskilda elever men också är en resurs för att möjliggöra arbete i mindre grupper.

Eleverna i de högre årskurserna arbetar i mentorsgrupper om 10-12 elever per mentor; två grupper per klass. Eleverna inleder och avslutar sin skoldag samtidigt i årskurserna 7–9, med s.k. mentorstid, då skoldagen planeras, viktiga frå-

görs tas upp och tillfälle till samtal ges. Som stöd för sin planering har eleverna en s.k. skolagenda (planeringsbok) som också fungerar som en kontakt- och informationslänk mellan skola och föräldrar. Skolagendan signeras av föräldrarna varje vecka.

I de högre årskurserna har klasserna s.k. basundervisning i matematik och språk, som innebär att ämnet läses i den egna klassen och att nivågrupperingar görs i engelska och matematik. Ämnesövergripande undervisning i svenska, samhällsorienterande och naturorienterande ämnen sker varje dag under s.k. blocktid, då all undervisande personal i blocket samt speciallärare och resurslärare finns tillgänglig. Innehållet i blocktiden planeras av arbetslaget och omfattar 4-5 klasser. De fyra arbetslagen arbetar något olika; något arbetslag arbetar huvudsakligen tematiskt medan något har viss ämnesspecifik undervisning men med ett ämnesintegrerat arbetssätt. Ett block kan exempelvis inledas av läraren som introducerar avsnittet, diskuterar upplägg med eleverna, eleverna väljer inom vissa ramar inriktning eller fördjupning, varefter eleverna arbetar självständigt, enskilt eller i grupp med arbetsområdet med stöd av läraren. Både lärare och intervjuade elever anser att det ämnesövergripande arbetet är mycket bra. Eleverna menar att de förstår sambanden mellan olika ämnen bättre. Tillfälle till ämnesfördjupning finns också inom blocken.

Arbetssätten i Sofiedalskolan framstår som varierade med ett stort mått av elevinflytande. Inspektörerna såg vid lektionsbesök hur elever och lärare gemensamt planerade arbetsområden, hur elever självständigt sökte och valde inriktningar av sitt arbete samt hur elever både enskilt och i grupp samarbetade kring arbetsuppgifter. De elever som inspektörerna talade med var väl medvetna om målen och kände också till på vilka grunder de blir bedömda. Inspektörerna bedömer att Sofiedalskolans sätt att arbeta mycket väl ligger i linje med läroplanens intentioner.

Individanpassning, individuell studieplanering och stöd

Utbildningen i grundskolan skall syfta till att ge eleverna de kunskaper och färdigheter och den skolning i övrigt som de behöver för att delta i samhällslivet. Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Om det framkommer att en elev behöver särskilt stöd skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet. Arbetslagen vid Sofiedalskolan diskuterar elevers eventuella stödbehov minst en gång per månad. Klasslärare och/eller mentor ansvarar för att ett åtgärdsprogram upprättas i samverkan med elev och föräldrar och specialläraren deltar ofta. Elevvårdsteamet kan involveras för ytterligare insatser och vid mer komplicerade ärenden sammankallas elevvårdskonferensen, där rektor ingår. I elevvårdsteamet ingår skolsköterska, speciallärare, studievägledare (årskurs 7-9) och rektor eller biträdande rektor. Skolan har tydliga rutiner för hur identifiering av elever i behov av särskilt stöd skall ske samt hur arbetet skall organiseras för dessa elever. Rutinerna är ett bra stöd för personalen i elevvårdsarbetet.

Skolan gör diagnoser av elevernas kunskapsutveckling efter en gemensam plan för Valbo skolområde. Diagnoserna ligger till grund för olika typer av resursbehov, speciallärarinsatser, åtgärdsprogram etc. Till exempel upprättas åtgärds-

program för de elever som ej uppnått målen på de nationella ämnesproven i årskurs 5. I årskurs 3 följs resultatet av de stödinsatser upp som föranletts av diagnoser i årskurs 2. Uppföljningen visar på positiva resultat, enligt lärarna, särskilt i svenska.

Intervjuade elever menar att de talar med sin mentor eller lärare om de behöver stöd och anser att de får det antingen i blocken, i mindre grupp eller enskilt av lärare.

Eleverna i den särskilda undervisningsgruppen arbetar efter en tydlig arbetsgång som är lika varje dag för att skapa en struktur för dem. Eleverna läser i huvudsak alla ämnen i gruppen utom vissa estetiska ämnen, som de läser tillsammans med sin klass. Några elever har anpassad studiegång med praktik. Alla elever har en individuell planering som också inkluderar tiden efter grundskolan. Det mål elever och lärare formulerat är att uppnå minst Godkänd i de ämnen de läser. Personalen uppger att de har ett bra stöd i sitt arbete från den centrala enheten för elevstöd och att samarbetet med föräldrarna fungerar väl.

Inspektörerna bedömer att skolan arbetar på ett systematiskt sätt för att stödja de elever som har svårigheter i skolarbetet.

Sofiedalskolan har ett antal särskoleelever i de lägre årskurserna integrerade som följer grundsärskolans kursplaner. En liten grupp särskoleelever finns även i de högre årskurserna. Eleverna i särskolegruppen har ännu ej fått betyg. Gruppen har kontakt med gymnasiesärskolans personal för framtidsplanering. Beslut om mottagande i särskola fattas av inskrivningsteamet för särskolan i samverkan med föräldrarna, enligt rektor.

Några elever läser, av mycket speciella skäl, vissa ämnen tillsammans med särskolegruppen enligt grundskolans kursplaner. Övriga ämnen läser de tillsammans med den klass de tillhör. Beslut om anpassad studiegång samt beslut om placering i särskild undervisningsgrupp är fattade i enlighet med skolförfattningarna.

Utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning, vägledning och utvecklingssamtal

Skolan skall sträva efter att varje elev utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna. Skolan skall i utvecklingssamtal tillsammans med eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas.

Elever och föräldrar i de tidigare årskurserna har utvecklingssamtal varje termin om elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling och använder sig därvid bl.a. av ett s.k. "reflektionsschema". De lokala bearbetningar av kursmålen i svenska och matematik som gjorts för de tidigare årskurserna används vid utvecklingssamtalen för att tillsammans med elev och förälder samtala om elevens lärandeutveckling. Från föräldrahåll framfördes att vid utvecklingssamtalen betonas elevens sociala utveckling samt kunskapsutvecklingen i svenska, engelska, matematik och idrott, men att kunskapsutvecklingen i övriga ämnen knappast berörs. Detta bekräftas i viss utsträckning av lärarna, som hänvisar till det pågående arbetet med lokala kursbearbetningar i övriga ämnen.

Eleverna i de högre årskurserna anser i allmänhet att de väl känner till hur de ligger till och att de tillsammans med sina lärare diskuterar vilka betyg de vill uppnå och vad som krävs av dem. Lärarna diskuterar återkommande bedömningsfrågor framför allt i ämnesgrupperna. De läser också varandras elevarbeten för att kvalitetssäkra bedömningarna. Några lärare har deltagit i det kommunövergripande arbetet i VIG (Vertikal Integration Gävle) som bland annat behandlar bedömningsfrågor.

Inspektörerna bedömer att elevernas medvetenhet om sin kunskapsutveckling är god samt att föräldrarna är delaktiga bl.a. genom utvecklingssamtalen.

Rektor har ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatta utbildning. Förutom information till elever och föräldrar om studievägar i gymnasieskolan erbjuds minst ett individuellt vägledningssamtal inför gymnasievalet. Cirka 26 procent av eleverna söker preliminärt till samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen, cirka 65 procent till s.k. yrkesförberedande program och resterande del till estetiskt program, individuellt program mm. Studie- och yrkesvägledaren deltar vid behov i mentorsamtal med föräldrar, i temaarbeten, vid studiebesök samt vid elevvårdsteamets möten när det gäller t.ex. praktik vid anpassad studiegång samt eventuella konsekvenser av anpassad studiegång inför framtida val. Inspektörerna bedömer att studie- och yrkesorienteringen stöder eleverna på ett gott sätt inför deras kommande val av utbildning.

Samverkan och öppenhet

Alla som arbetar i skolan skall verka för att utveckla kontakter med kultur-, arbets- och föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö. Detta bedömer inspektörerna fungerar bra vid skolan. Sofiedalskolans elever genomför tre veckors prao och skolan samarbetar nära med de lokala föreningarna. En del studiebesök genomförs i närsamhället.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolans pedagogiska arbete övergripande är av mycket god kvalitet. Skolans arbete med elever i behov av särskilt stöd är gott och följer ett systematiskt arbetssätt. Dock bör utvecklingssamtalen innefatta information om elevernas kunskapsutveckling i skolans alla ämnen.

4. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Rektors ansvar, befogenheter och funktion

Rektors befogenheter och ansvar är utpekade i skollagen, läroplanerna och förordningarna. Från och med innevarande läsår har skolan en rektor och en biträdande rektor. Enligt personalen vid skolan är ansvarsfördelningen mellan rektor och biträdande rektor oklar. En arbetsinstruktion i enlighet med delegationsbeslut har i början av vårterminen 2005 upprättats där biträdande rektors ansvarsområden framgår.

Varje arbetslag leds av en utvecklingsledare. De bildar tillsammans med rektor och biträdande rektor skolans ledningsgrupp som träffas en gång per vecka. Vid

dessas träffar diskuteras framför allt läget på skolan, ekonomin, information från ledning, synpunkter från arbetslagen respektive från rektor. Vid några tillfällen per termin träffas Valbo-områdets samtliga utvecklingsledare för erfarenhetsutbyte och gemensam planering.

Rektors pedagogiska ledning, kvalitetssäkring och förbättringsarbete

Staten har tilldelat rektor en nyckelfunktion för utbildningens planering, genomförande och resultat. Rektor skall vara pedagogisk ledare för skolan och chef för lärarna och övrig personal. Särskilt skall rektor verka för att utbildningen utvecklas, och han eller hon har en särställning när det gäller att garantera elevernas rättssäkerhet. För att utöva sitt ledarskap skall rektor enligt skollagen hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. Rektor vid Sofiedalskolan är, enligt personalen i de högre årskurserna, en tydlig pedagogisk ledare, som formulerat sin pedagogiska filosofi i en ledningsdeklaration. Den pedagogiska debatten är levande och är en utgångspunkt i allt utvecklingsarbete, där personalen upplever att rektor har en central funktion. Utvärderingar pågår fortlopande på skolan. Terminsvisa utvärderingar görs både av lärare och av lärare och elever utifrån arbetsplanen, som också ligger till grund för kvalitetsredovisningen. Efter varje tema utvärderar lärare och elever arbetet och resultatet ligger till grund för nästa temaarbete.

Personalen i de lägre årskurserna upplever ledningen som otydlig, att informationen är dåligt och att deras delaktighet är låg.

Rektor och biträdande rektor är känd bland skolans elever.

Varje skola som ingår i det offentliga skolväsendet skall årligen upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Den skall innehålla en bedömning av i vilken mån de nationella målen för utbildningen har uppnåtts och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta om målen inte har uppnåtts. Sofiedalskolan har upprättat två kvalitetsredovisningar; en för förskoleklass och årskurs 1-6 och en för årskurs 7-9. Skolan har på ett tydligt sätt beskrivit mål, måluppfyllelse, hur måluppfyllelse uppnåtts samt vilka insatser som skolan avser att vidta. Personalen har på olika sätt deltagit i kvalitetsarbetet och känner sig delaktiga i kvalitetsredovisningarna. Från skolan har också påtalats det goda stöd från centrala kommunledningen som skolan erhåller i kvalitetsarbetet.

Lärarna i årskurserna 7-9 utvärderar löpande sitt arbete och diskuterar resultaten i arbetslaget. Dessa utvärderingar stannar inom arbetslaget – ingen efterfrågar dem. Vidare utvärderar de i slutet av varje termin verksamheten. Denna utvärdering styrs dels av rektors önskemål, dels av lärarnas egna behov av reflektion. Inspektörerna bedömer att rektors pedagogiska ledning fungerar väl i de högre årskurserna och att kvalitetsarbetet bedrivs på ett gott sätt i skolan.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att styrning, ledning och kvalitetsarbete fungerar mycket bra i de högre årskurserna, men bör förbättras i de lägre årskurserna. Ansvarsfördelningen mellan rektor och biträdande rektor oklar och bör tydliggöras.

5. Tillgång till utbildning och omsorg

Utbildningen vid Sofiedalskolan är i huvudsak avgiftsfri. Vid friluftsdagar kan finnas något alternativ som eleverna får betala, t.ex. slalomresa, eller ridning men merparten av friluftaktiviteterna är kostnadsfria för eleverna. I skollagen anges att utbildningen i grundskolan skall vara avgiftsfri för eleverna, vilket inspektörerna bedömer att skolan bör uppmärksamma. De skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning.

Elevers val skall, enligt skolförfattningarna, syfta till fördjupning och breddning av elevers kunskaper i ett eller flera ämnen. I de lägre årskurserna erbjuds någon form av rörelseaktivitet inom ramen för elevers val. I de högre årskurserna tillgodoses elevers val dels inom de s.k. blocken i form av fördjupning i olika ämnen, dels inom den s.k. strimmatiden, då eleverna kan välja olika former av rörelseaktiviteter, estetiska ämnen och datorkunskap. Eleverna i årskurs 9 erbjuds möjligheter att fördjupa sig i engelska, svenska, fysik eller kemi inom ramen för elevers val. Andra ämnen kan också erbjudas efter elevernas önskemål. Inspektörerna bedömer att skolan bör utveckla elevers val i de lägre årskurserna så att alla elevers möjligheter till breddning och fördjupning tillgodoses.

En elev som har förälder eller vårdnadshavare med annat språk än svenska som modersmål vilket utgör dagligt umgängesspråk för eleven skall ges möjlighet till undervisning i modersmålet som ett ämne (modersmålsundervisning), om eleven har goda kunskaper i modersmålet. Undervisning i svenska som andraspråk skall om det behövs anordnas för elever som har ett annat språk än svenska som modersmål, elever som har svenska som modersmål och som har tagits in från skolor i utlandet, och invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna. Vid Sofiedalskolan finns några elever som deltar i modersmålsundervisning i finska. Skolan har bedömt att inga elever har behov av att läsa svenska som andraspråk.

I timplanen anges ett visst antal timmar för språkval. Som språkval skall erbjudas minst två av språken franska, spanska och tyska. Alla elever vid Sofiedalskolan läser moderna språk som språktillval. Endast de elever som riskerar att ej uppnå målen i svenska och engelska har möjlighet att byta till detta språkval. Inspektörerna vill uppmärksamma skolan på att det inte finns någon möjlighet att neka elever att avbryta sitt språkval för att läsa engelska, svenska, svenska som andraspråk, teckenspråk eller modersmål. Det finns inte heller författningsstöd för att binda elever från starten av språkval i moderna språk under resten av grundskoletiden. Skolan bör kunna visa på att det finns en beredskap för att organisera undervisningen så att man kan ta emot elever som gör ett omval, och att undervisningen anpassas efter varje enskild elevs behov och förutsättningar.

Vid Sofiedalskolan finns vid inspektionstillfället inte några rörelsehindrade elever, men skolans ledning anser att man har möjlighet att erbjuda sådana elever likvärdig utbildning.

Tillgång till särskilda utbildningsformer

Sofiedalskolan tillhandahåller undervisning för två elever från andra kommuner i ett HVB-hem.

Ett skolpliktigt barn har medgivits att fullgöra skolplikten i hemmet och en elev har undervisning på annat sätt (Resursskolan Maskinisten). Beslut har fattats författningsenligt.

Information om utbildning

Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevens skolgång skall skapa de bästa möjliga förutsättningar för barns och ungdomars utveckling och lärande. Inför övergångar mellan förskoleklass och årskurs 1, mellan årskurs 3 och 4 samt mellan årskurs 6 och 7 pågår ett utvecklingsarbete för att förbättra samarbetet. En plan för s.k. studieövergångar kommer upprättas som alla skall arbeta efter.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att elevernas tillgång till och information om utbildning är god. Dock bör skolan utveckla elevens val i de lägre årskurserna så att alla elevers möjligheter till breddning och fördjupning tillgodoses. Skolan bör kunna visa på att det finns en beredskap för att organisera undervisningen så att man kan ta emot elever som gör förändring av sitt språkval.

6. Resurser

Resurser till samtliga verksamhetsformer och skolformer

Enligt rektor är en utgångspunkt vid resursfördelning att två arbetslag skall ha en gemensam speciallärare. Vidare skall i "blocken", i de högre årskurserna, då 4-5 klasser arbetar ämnesövergripande, alltid finnas en extra resurslärare för att möjliggöra gruppinledning, extra handledning, extra stöd etc. Språkval svenska/engelska organiseras i små undervisningsgrupper och med den ordinarie läraren i svenska eller engelska. I de lägre årskurserna används resurserna bland annat till att bilda små grupper i matematik, svenska och engelska.

Personalens kompetens och kompetensutveckling

I Sofiedalskolan arbetar huvudsakligen lärare som har utbildning avsedd för den undervisning de bedriver. I fritidsverksamheten arbetar fritidspedagoger och förskollärare. Fritidsverksamheten arbetar i nära samverkan med skolan och de olika kompetenserna i skolan och på fritidshemmet kompletterar varandra på ett sätt som stöder eleverna väl i deras kunskapsutveckling.

Kompetensutveckling skall anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Rektor skall verka för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionella skall kunna utföra sina arbetsuppgifter. Enligt personalen på Sofiedalskolan genomförs kompetensutvecklingsinsatser som väl stöder skolans övergripande utvecklingsarbete, t.ex. betygssättning och bedömning, dokumentation, föreläsningar inom olika aktuella områden, men de anser också att de har goda möjligheter att delta i utbildningar utifrån individuella behov och önskemål. Arbetslagen förfogar

själva över vissa resurser för kompetensutveckling. Inspektörerna bedömer att skolans arbete med personalens kompetensutveckling är gott.

Läromedel, pedagogiska materiel, utrustning och skolmåltider

Sofiedalskolan arbetar med klassuppsättningar av läromedel i de flesta ämnen och eleverna förfogar inte över någon egen lärobok. Biblioteket utgör en viktig resurs framför allt i temaarbeten. Skolan har i genomsnitt två datorer i varje klassrum. Enligt eleverna används datorerna inte ofta och personalen menar att deras egen och elevernas kunskaper om datorer och datoranvändningen inte är tillräcklig.

Lokaler

Sofiedalskolan har delvis nyrenoverade lokaler som är väl avpassade för ämnesövergripande arbetssätt (årskurs 7–9). Skolan har god tillgång till sporthall med gym, inom- och utomhusbad samt fotbollsplaner i omedelbar anslutning till skolan.

Det finns ett kommunalsbibliotek i anslutning till skollokalerna och skolan har ett nära samarbete med biblioteket. Skolan har en biblioteksassistent som bl.a. beställer och förbereder litteratur för tema- och ämnesövergripande studier. Bibliotekets personal har s.k. bokprat i vissa årskurser samt deltar i olika läsaktiviteter. Eleverna använder bibliotekets lokaler och datorer i stor utsträckning för sitt skolarbete.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resurserna för genomförandet av utbildningen är goda. Lärarnas och elevernas kunskaper om datorer och datoranvändningen bör förbättras.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten övergripande är av mycket god kvalitet. Det gäller särskilt det pedagogiska arbetet vid skolan. Inspektörerna konstaterar att elevernas kännedom om kunskapsmålen är god särskilt i de högre årskurserna

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden.

Kunskaper

- Skolan bör analysera varför resultaten på de nationella proven i årskurs 5 i matematik i så hög grad avviker från kommunresultaten.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

- Skolans styrning och ledning av verksamheten i de lägre årskurserna bör förbättras och ansvarsfördelningen mellan rektor och biträdande rektor bör tydliggöras för personalen.

Tillgång till utbildning

- Skolan bör utveckla elevens val så att alla elevers möjligheter till breddning och fördjupning tillgodoses. Skolan bör vidare förbättra sin beredskap att organisera undervisningen för att kunna möta elever som gör förändring av sitt språkval och anpassa undervisningen efter varje enskild elevs behov och förutsättningar.

Resurser

- Rektor bör tillse att lärarnas och elevernas kunskaper om datorer och datoranvändningen förbättras.

Datum	Ort
2005-12-21	Stockholm

Monica Norberg

Malin Winbladh